

BARTUCZ LAJOS ŐSEMBERKUTATÓI MUNKÁSSÁGA

Írta és elmondta: THOMA ANDOR
(KLTE Embertani Intézete, Debrecen)

Tisztelt Jubiláns, kedves Egybegyültek!

Az emberi evolúció kérdése — Huxley szavával — minden kérdések kérdése. A nemzetközi kutatás több mint egy évszázada birkózik már ezzel a súlyos, de lelkesítő problémával. Ennek haladásával lépést tartani, s eredményeit közvetíteni, a nemzeti művelődés ügye. BARTUCZ LAJOS híven szolgáltatta ezt az ügyet mind a katedráról, mind cikkeiben. A magyar Brehm megfelelő fejezeteinek megírásával kimagasló primatológiai szakismeretekről adott tanúbizonyságot. Ám a paleoanthropológus számára a legrehezebb és egyben legizgalmasabb feladat akkor érkezik el, amikor az ásatók szerencséje fosszilis emberi leletet ad a kezébe. Ez történt 1932-ben, amikor a Bükk-hegység Subalyuk-barlangjának Ó-würmi, késő-moustérien rétegéből két emberi egyén vázrészecsei kerültek elő. Az *anthropológiai feldolgozással* BARTUCZ LAJOS bízott meg. Feladata kétszeresen nehéz volt, mert az amatőr ásatók sajnálatosan megrongálták a csontokat. Az erre jövő nemzetközi visszhang sajnos még ma sem ült el. Az egyik, 1963-ban megjelent, angol nyelvű kézikönyv például azt írja, hogy Magyarországról van egy moustérien gyermekkoponya „*olyan állapotban mint Humpty-Dumpty*” (ez ti. az angol mesében a tojás, amely nagyot ugrott és a földre pottyant), utána a lap alján lábjegyzet: „Az ásatásról közölt fényképek fejük fölé nehéz csákányokat lendítő férfiakat mutatnak”. — Az adott helyzetben mintegy az anthropológusnak kellett kiküszöbölnie a csorbát, jóvátennie a feltárás hibáit. Elmondhatjuk, hogy ez teljes mértékben sikerült. A Jubiláns 1938-ban megjelent, kimerítő monográfiájának három kimagasló érdemét szeretném most megemlíteni. Először a gyermekkoponya fáradtságos rekonstrukciója, amelynek maximális pontosságáról bárki meggyőződhet, aki a leletet kezébe veszi. Másodszor a leletek taxonómiai és phylogenetikai helyének meghatározása. A Subalyuki egyénket a szerző a neandertáli ember *specializált típusához* sorolta, bizonyos affinitásokkal Krapina felé. Ez a meghatározás, mai ismereteink szerint is, teljes mértékben helytálló. Harmadszor az orrcsont kérdése. Az izolált os nasale-t a feldolgozó csak később kapta kézhez. Vaskossága ellenére a gyermekkoponyához tartozónak ítélte, megállapítva, hogy ez a háztetőszerűen előreugró, sulcus lateralis nélküli orrforma a neandertáli ember specialitása volt. Ez abban az időben kockázatos megállapításnak számított, ugyanis akkor még egyetlen, ép csontos orral rendelkező, neandertáli koponya sem volt ismeretes. MARCELLIN BOULE és ARTHUR KEITH csak töredékekből próbálták rekonstruálni a neandertáli orrformát. Ám még a subalyuki monográfia megjelenésének évében előkerült Olaszországban, a Monte Circeo barlangjából egy klasszikus neandertáli koponya, amelynek teljesen ép orrcsontjai pontosan a subalyukival megegyező formát mutattak. Tudományos tétel ennél jobb igazolást nem kaphat!

Ehhez hasonló szép sikereket kívánok még a jubiláló Bartucz Lajos professzor Úrnak: *ad multos annos!*

